

TÜRK YAZILI BASININDA HAMAS LİDERİ İSMAİL HENİYYE'NİN ÖLÜMÜ: MEDYA VE İDEOLOJİ PERSPEKTİFİNDEN BİR İNCELEME

THE DEATH OF HAMAS LEADER İSMAİL HENİYYE IN THE TURKISH PRESS: AN ANALYSIS FROM
THE PERSPECTIVE OF MEDIA AND IDEOLOGY

 Mehmet ERDOĞAN¹

 Feryat ALKAN²

¹ Dr. Öğr. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, m.erdogan@alparslan.edu.tr

² Muş Alparslan Üniversitesi, Bulanık Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, Bulanık, Muş, f.alkan@alparslan.edu.tr

Geliş Tarihi / Date Applied
16.04.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted
29.06.2025

ÖZET

Medyanın ideolojik bir araç olarak nasıl işlev gördüğü ve olayların toplumsal algıyı şekillendirme gücünün konu edildiği bu çalışmada, dört farklı Türk ulusal gazetesinin, Hamas lideri İsmail Heniyye'nin suikast sonucu ölümüne ilişkin haberleri ideolojik ve hegemonik söylem açısından nasıl sundukları analiz edilmektedir. Bu bağlamda incelenen gazete haberlerinde, haber dili, görseller ve söylemsel yapı, okuyucuyu belirli bir çerçevede yönlendirme ve ideolojik bir yapı oluşturma amacının taşınıp taşınmadığı irdelenmektedir. Çalışmada, örnekleme dahil edilen Cumhuriyet, Sözcü, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin her birinin kendi politik ve ideolojik duruşlarına göre olayı çerçevelediği ortaya çıkarılmıştır. Cumhuriyet gazetesi olayı uluslararası bir kriz olarak ele alırken, Sözcü gazetesi İsrail'in eylemlerini eleştirerek olayı Filistin-İsrail çatışmasının bir parçası olarak sunmuştur. Muhafazakâr bir bakış açısına sahip olan Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri ise Heniyye'nin ölümünü direniş ve şehadet çerçevesinde ele almış, Türkiye'nin rolü öne çıkartılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, İdeoloji, Hamas Lideri İsmail Heniyye.

ABSTRACT

This study, which deals with the function of the media as an ideological tool and the power of events to shape social perception, analyses how four different Turkish newspapers present the news of the assassination of Hamas leader Ismail Heniyye in terms of ideological and hegemonic discourse. In this context, it is analysed whether the news language, imagery and discursive structure in the news reports aim to direct the reader into a certain frame and create an ideological structure. The study shows that the newspapers Cumhuriyet, Sözcü, Sabah and Yeni Şafak, which were included in the sample, each frame the incident according to their own political and ideological stance. While Cumhuriyet treated the incident as an international crisis, Sözcü newspaper criticised Israel's actions and portrayed the incident as part of the Palestinian-Israeli conflict. The newspapers Sabah and Yeni Şafak, which take a conservative stance, treated Heniyye's death in the context of resistance and martyrdom and emphasised Turkey's role.

Keywords: Media, Ideology, Hamas Leader İsmail Heniyye.

GİRİŞ

Kitle iletişim araçlarının haber üretim sürecindeki ideolojik tutumları, iletişim teorisinde uzun yıllardır tartışılan bir konu olmuştur. Ana akım teoriler medyanın tarafsız bilgi aktarımı yaptığını savunurken, eleştirel yaklaşım, medyanın olayları kendi ideolojik perspektifi doğrultusunda yeniden şekillendirdiğini ileri sürmektedir. Bu bakış açısına göre, haberlerin sunumu, kullanılan dil, görseller ve başlıklar medya kuruluşlarının ideolojik eğilimlerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla, medyada yer alan haberler, yalnızca olayların basit bir aktarımı değil, medya organlarının ideolojik ve kültürel birikimlerinin yansımalarıdır (Mısırlı ve Erdoğan, 2021: 352).

Medya, kitlelere bilgi iletmek için kullanılan en güçlü araçlardan biridir ve haberlerin nasıl sunulduğu, hangi unsurların öne çıkarıldığı, toplumun olaylara dair algısını doğrudan etkileyebilir. Eleştirel yaklaşıma göre, medya toplumsal gerçeklikleri sadece yansıtmaz, aynı zamanda onları yeniden üretir ve şekillendirir. Özellikle belirli ideolojik duruşlara sahip medya organları, olayları bu çerçevede sunarak, ideolojilerin topluma iletilmesinde önemli bir rol oynar (Hall ve diğerleri 1978: 60). Liberal paradigma ise, medyanın iki temel işleve sahip olduğunu savunur; iktidar sahiplerini kamu adına denetlemek ve toplumsal meseleler hakkında yurttaşları bilgilendirerek bilinçli bir kamuoyu oluşturmak. Bu yaklaşıma göre medya, devlet ve siyasal aktörlerden bağımsız bir güç olarak konumlanır. Ancak bu iyimser bakış, eleştirel ekonomi politik kuram tarafından sorgulanmaktadır. Bu kurama göre medya, kapitalist sistemin yapısal sınırlamaları içinde, az sayıda büyük sermaye grubunun kâr odaklı çıkarlarına hizmet eden bir aygıt dönüşmüştür. Her ne kadar medya çoğu zaman doğrudan devlet mülkiyetinde olmasa da yasa ve politikalar aracılığıyla iktidarların medya üzerindeki etkisi dolaylı biçimde sürmekte; bu da medyanın bağımsızlığına dair liberal varsayımları tartışmalı hale getirmektedir (Yaylagül, 2019: 136). Bu bağlamda medya, haber dilini kurgularken hem içeriği seçici bir biçimde düzenler hem de olayların anlamını yeniden üretir (Fowler 1991: 1).

Medyanın ideolojik işlevini analiz ederken eleştirel söylem analizi yöntemi, olayların haberleştirilme biçimlerinin arka planındaki ideolojik yapıları ortaya çıkarmayı hedefler. Medyada sunulan haberler, sadece olayların anlatısı değildir; aynı zamanda bu olayların nasıl anlamlandırılması gerektiğine dair güçlü yorumlar içermektedir (Hall ve diğerleri 1978: 340). Medya, egemen grupların ideolojilerini yeniden üretmekte ve toplumsal denetim sistemlerini sürdürmek için kullanılmaktadır (Shoemaker ve Reese 2002: 127). Bu çerçevede, bu çalışma Heniyye'nin ölümünün, Türk yazılı basınında nasıl ele alındığını ve bu olayın ideolojik çerçevelerle nasıl sunulduğunu eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelemektedir.

Medya içeriklerinin ideolojik yapılarını ve söylemsel tercihlerini analiz etmeyi amaçlamayan bu çalışma, 31 Temmuz 2024 tarihinde İran'da gerçekleştirilen bir suikast sonucu hayatını kaybeden Hamas lideri İsmail Heniyye'nin Türk yazılı basında nasıl ele alındığı, haberlerin hangi ideolojik ve söylemsel stratejilerle kurgulandığı eleştirel söylem çerçevesinde incelenmektedir. Heniyye, 2006 yılında yapılan seçimlerde Hamas'ın büyük bir zafer kazanmasının ardından, Gazze Şeridi'nde Filistin'in başbakanı olarak görev yapmış ve Hamas'ın Filistin direnişindeki rolünü pekiştiren bir figür olarak öne çıkmıştır (Çubukçu, 2006).

Çalışmada, Heniyye'nin ölümüne dair haberlerin ideolojik arka planlarının incelenmesi amacıyla Cumhuriyet, Sözcü, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin 1 Ağustos 2024 tarihinde birinci sayfalarında yer alan haberler analiz edilmiştir.

1. HAMAS VE İSMAİL HENİYYE

Filistin mücadelesi, uzun ve karmaşık bir tarihe sahiptir. 1950'lerden itibaren Arap-İsrail savaşları, Filistin topraklarının kaybedilmesi ve zorunlu göçler, mücadelenin temel taşlarını oluşturmaktadır (Çubukçu, 2006). Filistin-İsrail çatışmasının kökenleri 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmakla birlikte, bu sürecin dönüm noktası İsrail Devleti'nin ilan edildiği 1948 yılıdır. 1948 yılı, İsraililer için bir zafer ve ulusal bağımsızlık anlamı taşıırken, Filistinlilerin hafızasında bu tarih "Nakba" (felaket) olarak yer etmiştir (Zariç, 2018: 288). Özellikle, 1967'de İsrail'in Gazze ve Batı Şeria'yı işgaliyle bölgede yeni bir dönem başlamış ve bu dönemde Gazze'de Müslüman Kardeşler'in Şeyh Ahmet Yasin liderliğinde bir kurumsal ve sosyal altyapının inşası başlamıştır. Bu süreç, 1973'te "İslami Merkez" in kurulmasıyla sonuçlanmış ve merkez 1978'de yasallaştırılmıştır. İslami Merkez, sosyal, kültürel, dinî ve eğitim alanlarında faaliyet göstermiştir ve bu merkez, ileride Hamas'ın çekirdeğini oluşturmuştur (Özdemir, 2005: 53).

1970'lerde gerilla savaşı ve 1980'lerde 1. İntifada ile halk ayaklanması, uluslararası alanda dikkat çekti. 1990'larda Oslo Barış Antlaşması ile Filistinliler, sınırlı bir özerklik kazandı. Ancak, 2000'li yıllarda Filistin Kurtuluş Örgütü ve El-Fetih'in rolü belirginleşti ve bu dönem, Filistin mücadelesinin örgütsel ve politik yapısında önemli bir dönem olarak öne çıktı. Hamas, 1980'lerde bölgedeki İslami hareketlerin yükselmesiyle güç kazandı ve 1987'deki ilk İntifada ile uluslararası alanda tanındı. Filistin'de, özellikle 2006'daki seçimlerde 132 sandalyeli Meclis'te 74 milletvekili kazanarak El-Fetih'in hükümetteki tekeline son verdi. Hamas'ın kökleri, 1940'larda Mısır'daki Müslüman Kardeşler Örgütü'ne dayanıyor, ancak Filistin kamuoyunun ve dünya genelinin Hamas'ı tanıması 1987'den sonra olmuştur (Çubukçu, 2006).

1988 Ağustos'unda yayımlanan Hamas Misakı'nda, Hamas'ın ideolojik yapısının ve örgütlenmesinin Mısır'daki Müslüman Kardeşler'e dayandığını belirtilmiştir. Filistinli Müslüman Kardeşler, 1987'de başlayan İntifada ile birlikte Hamas adı altında bir parti olarak ortaya çıkmış ve 1987 Aralık ayında işgale karşı direniş çağrısı yapan bildiriler dağıtmaya başlamıştır. Bu bildiri, Filistin tarihinde İslami bir söylemle işgale karşı direniş başlatan ilk hareketlerden biri olarak kabul edilir. Başlangıçta birçok politikayı El-Fetih'ten alarak uygulayan Hamas, zamanla kendi özgün politikalarını geliştirmeye başlamıştır (Hroub'dan akt. Çubukçu, 2006).

1989'dan itibaren ateşli silah ve patlayıcılar kullanmaya başlayan Hamas, 1991'de ise direniş örgütünün silahlı kanadı İzzeddin El Kassam Tugaylarını kurmuştur. İzzeddin El Kassam Tugayları adını, 20. yüzyılın başında önce Osmanlı İmparatorluğu topraklarında Libya'nın işgale karşı kampanya yürüten daha sonra ise İngiliz ve Fransız mandaları ile bölgeye yerleşen Yahudi gruplarına karşı mücadelede bulunan, 1935'te İngilizlerle girdiği çatışmada öldürülen din adamı İzzeddin El Kassam'dan almaktadır. İzzeddin El Kassam Tugayları, sonraki yıllarda askeri kapasitesini geliştirmiş, hatta 2000'li yıllarda roket teknolojisine yoğunlaşmıştır (Duvar Gazetesi, 2023).

Hamas -İslami Direniş Hareketi- Aralık 1987'de Filistin Müslüman Kardeşler'inden çıktığı andan itibaren, ilk intifadanın patlak vermesiyle birlikte Filistin sahnesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Başından beri, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne ve üye gruplarına karşı bir karşı duruş sergiledi. Sadece laik olmaktan ziyade dindar olmakla kalmayıp, aynı zamanda İsrail'e dair alternatif bir vizyon sundu. Dolayısıyla, Filistin Kurtuluş Örgütü 1974'ten beri İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri ile uzlaşma arayışında iken, Hamas Filistinlilerin hakları tamamen geri kazanılana kadar direnişi savundu. Aynı zamanda Hamas, Müslüman Kardeşler tarafından kurulan okullara, hayır kurumlarına ve sosyal refah kurumlarına büyük yatırımlar yaptı, bunları toplumun en

yoksul kesimlerine ulaşan ve diğer partiler olmadığında ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlayan güçlü bir ağ haline getirdi ve genişletti (Hroub, 2004: 22-23).

İsmail Heniyye, 1963 yılında Gazze'deki El-Şatti mülteci kampında doğmuş olup, eğitimini Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin finansmanı ile açılan okullarda tamamlamıştır. Lise yıllarında Müslüman Kardeşler Hareketi'ne katılan Heniyye, Gazze İslam Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olmuştur. 1987'deki faaliyetleri nedeniyle hapis cezasına çarptırılmış ve 1992 yılında Hamas üyesi 415 kişiyle birlikte Güney Lübnan'a sürgün edilmiştir. 2001'de serbest bırakılmasının ardından ülkesine dönerek İntifada Koordinasyon Komitesi'nde Hamas'ı temsil etmiş, 1999-2004 yılları arasında Şeyh Yasin'in özel kalem müdürlüğünü yapmıştır. Daha sonra Hamas'ın liderliğine geçerek Filistin'in 10. başbakanı olmuş, ancak 2007'de Gazze Şeridi'ndeki Hamas ile El Fetih arasındaki çatışmalar nedeniyle görevinden alınmıştır. 2017'de Hamas'ın Siyasi Büro Başkanlığı'na seçilen Heniyye, son birkaç yıldır Katar'da sürgünde yaşamaktadır. 10 Kasım 2023'te İsrail'in Gazze'deki bir saldırısında torunlarından biri hayatını kaybetmiş, 10 Nisan'da ise İsrail ordusunun düzenlediği bir saldırıda 3 oğlu ve 4 torununu kaybetmiştir. Bu trajik olayların ardından Heniyye, "Allah'tan geldik Allah'a döneceğiz" ifadelerini kullanarak (Yeniakit.com, 2024; Independent, 2024), hem Filistin'in özgürlüğü için verilen mücadeleye olan sarsılmaz bağlılığını ortaya koymuş hem de İsrail'in Filistin'de devam eden katliamlarına karşı halkın direnç ve umut duygusunu canlı tutmaya çalışmıştır. Heniyye'nin bu ifadesi, kayıplar karşısında bile mücadelenin devam etmesi gerektiğini vurgulayarak, Filistin halkına moral aşılamış ve onlara umut vermiştir. Bu duruşu, Heniyye'nin sadece Filistin'deki insanlar arasında değil, aynı zamanda Müslüman toplumlar içinde de derin bir saygı ve hayranlık kazanmasını sağlamıştır. Onun liderliği, cesareti ve kararlılığı, Filistin davasının sembolü haline gelmiş ve ona uluslararası düzeyde tanınan bir figür olma özelliği kazandırmıştır. Bu trajik olaylar karşısında gösterdiği dirayet, Heniyye'nin siyasi ve manevi liderlik rolünü pekiştirdiği, Filistin direnişinin sembolik liderlerinden biri haline getirdiği ifade edilebilir.

İran Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan'ın yemin töreni için Tahran'a giden Hamas lideri İsmail Heniyye, 31 Temmuz 2024 tarihinde gerçekleştirilen suikast sonucu hayatını kaybetti.

2. MEDYA EKONOMİ POLİTİĞİ BAĞLAMINDA HABER ÜRETİMİ VE İDEOLOJİK FİLTRELER

Medya, kitlelere bilgi iletmek için kullanılan tüm iletişim ortamlarını kapsayan bir kavramdır. Bu ortamlar; gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon ve internet gibi araçları içerir. Medya; yazılı, sözlü ve görsel olmak üzere üç ana türde kitle iletişim aracını kapsamaktadır ve bu araçlar sayesinde iletilen mesajlar geniş kitlelere ulaşmaktadır. Yüksel ve Gürçan'a (2005: 5) göre medya, bu araçların tamamını bir araya getiren bir yapıdır.

Günlük yaşamda en sık karşılaşılan medya içeriklerinden biri haberlerdir. Haber, gerçekliğin yeniden inşası yoluyla ortaya çıkan bir medya ürünüdür (Öztekin, 2008: 142). Bu inşa süreci, medya kuruluşlarının yapısı, ekonomik ve siyasi çıkarları ile iktidar ve diğer güç odaklarıyla olan ilişkilerinden doğrudan etkilenmektedir (Devran, 2010: 120). Hall ve arkadaşlarına göre (1978: 60), medya seçicilik yoluyla ham içeriğe kendi kriterlerini dayatır; onu aktif biçimde dönüştürerek iletim sürecine sokar. Bu bağlamda, haberlerde kullanılan dil yalnızca bilgi aktarma işlevi görmez, aynı zamanda belirli anlamların hedef kitleye iletilmesini sağlar. Bu durum, dilin kurgulanmış gerçekliklerin inşasında merkezi bir rol üstlenmesine neden olur. Bu süreçte haberlerin objektifliği tartışmaya açık hale gelir ve dil, gerçeklik inşasının temel araçlarından biri olarak işlev görür (Fowler, 1991: 1).

Medyanın temel işlevi, topluma doğru ve tarafsız bilgi sunmak olsa da günümüzde bu araçların ideolojilerin aktarılmasında önemli rol oynadığı açıktır. Öztekin'e göre (2008: 131), haber medyası, liberal anlayışın iddia ettiği gibi nesnel ve tarafsız bir "ayna" değil; siyasal ve ekonomik güç ilişkilerinin etkisiyle gerçekliği süzerek yeniden inşa eden bir yapıdır. Yaylagül (2018: 144), medya tarafından üretilen emtiaların yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ideolojik işlev taşıdığını belirtir. Bu nedenle medya içeriklerinin ideolojiden bağımsız değerlendirilmesi mümkün değildir. Medyanın sahiplik ve ekonomik yapısının incelenmesi, bu ideolojik etkilerin analizinde kilit önemdedir (Yeşil ve Ulaş, 2020: 251). Curran ve arkadaşları da (1990: 238), medya içeriklerinin üretildiği kurumların ekonomik yapısının, bu içeriklerin anlamını belirleyici ölçüde etkilediğini ifade etmektedir. Mülkiyet yapıları, ekonomik çıkarlar ve kâr odaklı kaygılar, haberin hem konusunu hem de sunum biçimini doğrudan biçimlendirir.

Medyanın ekonomi politik yaklaşımı, medya-iktidar ilişkilerini mülkiyet ve sahiplik yapısı ekseninde değerlendirirken, medya içeriklerinin ekonomik belirleyiciliğini Marksist kuramsal çizgide ele alır. Bu yaklaşım çerçevesinde Golding, Mosco, Garnham, Herman ve Chomsky ile Schiller gibi düşünürler öne çıkar. Bu düşünürlere göre, kapitalist sistemin savunucuları serbest piyasa, özgürlük gibi kavramları sıklıkla kullanarak bu söylemler üzerinden ideolojik bir meşruiyet zemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda sömürü, bu tür söylemler aracılığıyla kolaylaştırılmaktadır (Akt. Toprak ve Koçak, 2021: 41). Ekonomi politik yaklaşım, medyayı kamusal sorumlulukla hareket eden, iktidarı denetleyen bir aygıt olarak tanımlayan liberal anlayışı reddeder. Aksine medya, kapitalist sınıfın ekonomik ve siyasal çıkarlarına hizmet eden bir yapıdır (Yaylagül, 2018: 144-145).

Herman ve Chomsky (2006), haber üretimini bir tür seçme ve eleme süreci olarak tanımlar. Bu süreçte ekonomik ve siyasal seçkinler, muhalif görüşleri önemsizleştirerek kamuoyuna yalnızca kendi çıkarlarına uygun mesajları ulaştırır. Sholle'ye göre bu önemsizleştirme, bilginin üretilerek değil, tersine yok edilerek sistemin meşrulaştırılmasına ve toplumsal rızanın inşasına hizmet eder (1999: 295-296). Bu doğrultuda haberde hangi kelimelerin seçildiğinin önemli olduğunu vurgulayan van Dijk (2006: 125); kelime seçimlerinin ideolojik yapılanmaya işaret ettiğini belirtmektedir. Küresel sermaye, medya üzerindeki denetimiyle toplumlara kurgulanmış gerçeklikleri sunarak sistemli bir bilgisizleştirme gerçekleştirir. Bu durum, yoğun ve seçici bilgi akışıyla bireylerin eleştirel düşünce becerilerinin körelmesine neden olur ve onları edilgen kitlelere dönüştürür (Acar, 2013: 144; Çoban, 2014: 27).

Medyanın temel ideolojik işlevi, mevcut zenginlik ve iktidar ilişkilerini meşrulaştırmaktır. Bu işlev, çoğunlukla haber içerikleri üzerinden yürütülür. Sholle'ye (1999: 274, 296) göre medya, olayları bağlamlarından koparıp birbirinden yalıtılmış enformasyon parçaları hâline getirerek, bunları nesnel gibi sunar; bu da izleyicilerin olaylar arasındaki bağlantıları kurmasını ve eleştirel düşünmesini zorlaştırır. Böylece medya, bilgiden ziyade yönlendirme amacı güder.

Herman ve Chomsky (2012: 49), medyanın iktidar çıkarlarını tehdit eden içerikleri ya görmezden geldiğini, ya küçümsediğini ya da açıkça düşmanlıkla sunduğunu ifade eder. Van Dijk (1999: 376) ise bu tür durumlarda medyanın sessizlik, stereotipleştirme ve dışlama gibi stratejiler kullandığını belirtir. Bu bağlamda Herman ve Chomsky'nin propaganda modeli ile Van Dijk'in eleştirel söylem analizinde vurguladığı ideolojik ikilikler stratejisi birbirini tamamlamaktadır. Her iki yaklaşım da medyanın egemen aktörleri meşrulaştırırken, sistem karşıtı aktörleri görünmezleştirme veya kriminalize etme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu eğilimlerini gerçekleştirdikleri propaganda da kullandıkları filtreler ön plana çıkmaktadır.

Herman ve Chomsky'ye göre (2006: 257), propaganda modelinin beş temel "filtre" mekanizması şunlardır: (1) medya kuruluşlarının yoğunlaşmış mülkiyet yapısı ve kâr odaklılığı; (2) reklamcılığın temel gelir kaynağı olması; (3) içeriklerin hükümet, iş dünyası ve onaylı "uzmanlar" aracılığıyla belirlenmesi; (4) "flak" mekanizmaları yoluyla medyanın disipline edilmesi; (5) antikomünizm ya da daha genel anlamıyla ideolojik düşman imgelerinin bir kontrol aracı olarak işlev görmesi. Bu filtreler birbirini besler ve "temizlenmiş" içerikler oluşturularak sisteme uygun söylemlerin dolaşıma girmesi sağlanır. Bu çerçevede bu filtrelerin temel amacı ise ideolojilerinin yaygınlaştırılarak çıkarlarının korunması olarak ifade edilebilir.

İdeoloji kavramı ilk olarak 1796'da Fransız düşünür Destutt de Tracy tarafından "fikirler bilimi" olarak ortaya atılmıştır (Heywood, 2013: 70). Hall (2014: 91), ideolojik alanın toplumsal, siyasal, teknolojik ve ekonomik ilişkilerle biçimlendiğini belirtir. Eleştirel yaklaşıma göre medya, ideolojilerin topluma yayılmasında merkezi bir rol üstlenir; egemen grupların çıkarlarını yeniden üretme ve sürdürme görevini üstlenir (Shoemaker ve Reese, 2002: 127). Bu bağlamda "haber medyası toplumsal gerçekliği kırar (refract) ve yeniden kurar (construct)" ifadesi yerinde olur (İnal, 1996: 115). Hall ve arkadaşlarına (1978: 340) göre medya yalnızca olayları yeniden üretmekle kalmaz, aynı zamanda bu olaylara nasıl anlam verileceğini de belirler. Zajc ve arkadaşları (2019: 34), haberlerin içeriğinde iyi ya da kötü yorumların bulunabileceğini, ancak objektifliğin tartışmalı olduğunu vurgular. Medya, kişiler ya da olaylar hakkında kendi ideolojisi doğrultusunda görüşler içerebilir.

Haber yazımında en önemli ilkelerden biri, bilgilerin önem sırasına göre sunulmasıdır. Ancak bu yapı, ideolojik gerekçelerle değiştirilebilir. Muhabir, vurgulamak istediği bilgiyi öne çıkararak okuyucunun yönlendirilmesini sağlayabilir. Bu tür tercihler, gazetecinin ideolojik eğilimlerinden kaynaklanabilir. Ayrıca haberlerin yalnızca metinlerle değil, görseller aracılığıyla da ideolojik mesajlar taşıyabileceği unutulmamalıdır (Devran, 2010: 85-86; Dursun, 2009: 69). Medya kuruluşlarının taraflılığı, belli ideolojilere yakın kitlelerin bu yayınları takip etmesine neden olurken, farklı ideolojilere sahip bireylerin dışlanmasına da zemin hazırlayabilir (Mısırlı ve Erdoğan, 2021: 355).

Sonuç olarak, medya kuruluşlarının sahiplik yapısı, çıkar ilişkileri ve iktidarla olan bağları, haber içeriklerinin ideolojik bir çerçevede üretilmesine neden olur. Bu nedenle medya içeriklerinin ideolojik arka planı dikkate alınarak incelenmesi, medyanın toplum üzerindeki etkilerini anlamak açısından kritik önem taşımaktadır.

3. YÖNTEM

Bu çalışma, 31 Temmuz 2024 tarihinde İran'da gerçekleştirilen bir suikast sonucunda hayatını kaybeden Hamas lideri İsmail Heniyye'nin Türk yazılı basınında nasıl ele alındığını, haberlerin hangi söylemlerle yapılandırıldığını ve okuyucuya hangi perspektifle sunulduğunu incelemektedir. Ayrıca, bu haberlerin sunumunda egemen söylemler ile farklı ideolojik yapılara ait söylemlerin aynı olayı aktarırken sergilediği farklılıkların araştırılması, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Hamas lideri İsmail Heniyye'nin öldürülmesinin, Türk yazılı basında hangi söylemler üzerinden nasıl inşa edildiğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan eleştirel söylem analizi tekniği benimsenerek elde edilen bulgular yorumlanmıştır. İnsanlar, gündelik hayatlarındaki tutumları, inançları, fikirleri gibi birçok konuyu söylem aracılığıyla ortaya koymaktadır (Potter, 2004, 71-72). Benzer şekilde haberler her ne kadar objektif ve etik meslek kurallarını göz önünde bulundurulmaya çalışılsa da haber söyleminde gerek kurumun

gerek haberin oluşum ve yayılım sürecinde yer alanların tutumları, inançları, fikirleri kendisine yer bulabilmektedir. Toplumsal alandaki iktidar ilişkilerini dilin anlamlandırma mücadelesi yoluyla analiz etme yaklaşımını benimseyen (Durna ve Kubilay, 2010:48) söylem, dilin kullanımına ilişkin bir süreçtir (İnal, 1996: 92). İçerisinde ideolojiyi barındıran ve dil içerisinde gizlenmiş ideolojiyi açığa çıkaran söylem, aynı zamanda ideolojilerin yeniden üretilme sürecinde de rol oynar. Bu bağlamda, ideolojilerin söylem içinde nasıl ifade edildiği, gizlendiği ve toplumsal düzlemde nasıl yeniden üretilebileceği, eleştirel haber araştırmaları açısından önemlidir. Söylem analizinin odağı medya metinlerinden ziyade toplumsal yapıdır. Başka bir ifadeyle, haber söylemi, içinde üretildiği toplumun siyasi, sosyal, politik ve kültürel dinamiklerinden ayrı değerlendirilemez (İnal, 1996: 96). Eleştirel söylem analizi, haber söyleminin ardındaki yapısal dinamikleri çözümlemeyi, bu söylemlerin iktidarı nasıl yeniden ürettiğini ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir (Karaduman, 2017: 38). Bu yaklaşım; güç ilişkileri, egemenlik, hegemonya, sınıfsal ayrımlar, toplumsal cinsiyet, ırk, ideoloji, ayrımcılık, çıkar çatışmaları, dönüşüm süreçleri, geleneksel yapılar ve sosyal düzen gibi temaları merkezine alarak, bu konuları araştırmanın odak noktası hâline getirir (van Dijk, 2015: 468). Türk basınında yayın yapmakta olan tüm ulusal gazeteler araştırmanın evrenini oluştururken; örneklemine ise, yayın politikaları açısından iki farklı ideolojik görüşe sahip olan ve ulusal sol basını temsil eden Sözcü-Cumhuriyet ile muhafazakar-sağ basını temsil eden Sabah-Yeni Şafak gazeteleri oluşturmaktadır. Çalışma, Heniyye'nin öldürüldüğü günün ardında çıkan ilk gün (1 Ağustos 2024) ve gazetelerin ilk sayfaları ile sınırlı tutulmuştur.

4. BULGULAR VE YORUMLANMASI

Çalışmanın bu bölümünde, Sözcü, Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin Hamas lideri İsmail Heniyye'nin İran'da öldürüldüğü günden sonraki günün (1 Ağustos 2024) birinci sayfaları eleştirel söylem çözümlemesi tekniğiyle incelenmiştir.

4.1. Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinin Hamas lideri İsmail Heniyye'nin İran'da öldürüldüğüne dair haberinde kullanılan dil, ilk bakışta bilgilendirici ve nesnel görünmekle birlikte, derin yapıda belirgin ideolojik yönlendirmeler barındırmaktadır.

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi 01.08.2024

Haberi manşetten veren gazete, başlıkta “Savaş alarmı” ifadesi önceliklemiş, haberin çerçevesini yalnızca bir ölüm olayı ya da suikast üzerinden değil, acil ve tehdit edici bir durum üzerinden kurmaktadır.

Haberde öne çıkan “savaş”, “gerilim”, “suikast”, “İran”, “Mossad” ve “ABD” gibi kavramlar, sadece olayın unsurları değil; aynı zamanda ideolojik söylemin taşıyıcıları olarak ifade edilebilir. Bu kavramlar, haberin semantiğini ulusal değil, küresel bir güvenlik ve çatışma söylemine dönüştürmektedir. Ayrıca bu öncelikleme, van Dijk’in (1998) Biz/Onlar ayrımı ile örtüşür: Olay dramatize edilerek “biz ve onlar” şeklinde kutuplaştırılmış bir çerçeve sunar. Burada “biz” (mağdurlar, tepkisel kitleler, bölge halkı) ve “onlar” (Mossad, ABD, İsrail, küresel aktörler) ayrımı net biçimde kurulmaktadır. Hall’un temsil kuramı açısından bakıldığında, bu kelimeler başlıkla birlikte değerlendirildiğinde, olayın görünenden daha geniş bir anlam çerçevesinde kodlandığını gösterir: Suikast eylemi sadece fiziksel bir saldırı değil, “bölgesel düzenin istikrarına yönelik bir tehdit” olarak temsil edilmektedir.

Haberde Mossad ve ABD isimlerinin öne çıkarılması fakat resmi failin doğrudan netleştirilmemesi, Herman ve Chomsky’nin propaganda modelinde tanımladığı “filtreleme” sürecinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte ardalın ve bağlam bilgisi olarak verilse de yetersiz kaldığı belirtilebilir. Özellikle “Uzmanlar ABD’yi İşaret Etti” alt başlığında sunulan ifadeler –“Netanyahu, ABD’den açık çek aldı” ve “bu suikast ABD’nin İsrail’e bir hediyesi olabilir”– olayın arka planında bir iş birliğini ima etmektedir.

Haber, olayın yalnızca Hamas-İsrail çatışması bağlamında değil, küresel güç dengeleri, istihbarat savaşları ve Orta Doğu’nun jeopolitik geleceği açısından temsil edildiği bir kurgu oluşturmaktadır. Böylece olay, Hall’un (2017) inşacı yaklaşımına uygun şekilde, geniş bir siyasi anlatının parçası hâline gelir. Bu, aynı zamanda okuyucunun yalnızca bilgilendirilmesini değil, belirli bir pozisyona yönlendirilmesini amaçlayan söylemsel bir tercih olarak da ifade edilebileceği gibi van Dijk’in eleştirel söylem analizi çerçevesinde haber metninin altında ideolojik bir kaygının güdülendiğini de ortaya çıkarmaktadır.

Cumhuriyet gazetesi tarafından sunulan bu haber, yüzeysel bilgilendirici bir tonla yazılmış gibi görünse de, derin yapıda ideolojik olarak konumlanmış, yönlendirici ve temsil inşa eden bir söyleme sahiptir. Kullanılan kavramlar, yapılandırılan başlıklar, failin ima yoluyla sunulması ve görsellerle desteklenen retorik, haberi eleştirel medya kuramlarının temel argümanlarını doğrular biçimde konumlandırmaktadır.

3.2. Sözcü Gazetesi

Kaynak: Sözcü Gazetesi 01.08.2024

Sözcü gazetesi haberi, manşetten değil, sınırlı alanla ikincil düzlemde temsil etmiş, sağ alt köşede yer vererek en sınırlı önceliği tanımıştır. Sözcü Gazetesi'nin Hamas lideri İsmail Haniyye'nin İran'da düzenlenen bir suikast sonucu öldürülmesine ilişkin haber metni, görünüşte haber verme amacı taşısa da, söylem düzeyinde ideolojik yapılandırma içermektedir. Haberin başlık, içerik ve görsel unsurları bir araya geldiğinde, okuyucuya sunulan anlatı yalnızca bilgilendirme değil, aynı zamanda duygusal yönlendirme ve taraf oluşturma amacına da hizmet ettiği belirtilebilir.

Başlıkta yer alan "Hamas Lideri Haniye İran'da Füzeyle Öldürüldü" ifadesi olayı aktardığı ve üst başlıktaki "Ortadoğu'yu kan gölüne döndürecek suikast" tanımı ise, olayın aktarımında dramatik bir anlatımın tercih edildiğini göstermektedir. Bu tür söylemler, okuyucunun algısını yapılandıran duygusal yoğunluklu anahtar terimler aracılığıyla medyanın toplumsal hafıza oluşturma rolünü ortaya koymaktadır. Haberde önceliklenen "Kan gölü", "acımasız saldırı", "intikam yemini", "çığ gibi tepki" gibi ifadeler, okuyucuda dehşet, öfke ve empati gibi duyguları tetiklemeyi hedeflediği belirtilebilir. Bu bağlamda haberin şiddet ve kriz temaları etrafında şekillenmesi, Hall'un temsil kuramı açısından değerlendirildiğinde, yalnızca bir olayın aktarımı değil, aynı zamanda bu olayın "nasıl hatırlanması" ve "nasıl konumlanması" gerektiğine dair ideolojik bir rehber işlevi taşıdığı belirtilebilir.

Haber metninde açıkça gözlenen en belirgin stratejilerden biri, van Dijk'in (1998) ideolojik söylem analizinde altını çizdiği "biz-onlar" ikili karşıtlığıdır. Haberde kullanılan "Siyonist barbarlık", "alçaklık", "acımasız saldırı", "cinayet" gibi kavramlar aracılığıyla İsrail, yalnızca siyasi değil ahlaki anlamda da çerçevelenmekte, "barbar" ve "gayrimeşru" bir aktör olarak temsil edilmektedir. Buna karşılık Haniyye, "direnişin sembolü", "şehit edilen kardeşimiz" ve "mazlum halkın temsilcisi" ifadeleri önceliklenerek sunulmaktadır. Bu sunum, okuyucuda duygusal yakınlık işlevi görmektedir. Ayrıca haberin spotunda Cumhurbaşkanı Erdoğan, TBMM Başkanı Kurtulmuş, CHP Lideri Özgür Özel ve Dışişleri Bakanı Fidan gibi siyasal aktörlerin ifadelerine yer verilmesi, haberin yalnızca bir medya anlatısı değil, ulusal siyasi duruşun medya üzerinden yeniden üretimi olarak da işlev gördüğünü göstermektedir. Bu alıntılar, söylemin meşruiyetini devlet düzeyinde güçlendiren bir söylem pratiğidir.

açısından değerlendirildiğinde, açık bir “biz-onlar” karşıtlığını ortaya koymaktadır. İsrail, sadece politik değil, ahlaki ve insani açıdan da çerçevelenmekte; agresör, terörist ve istikrar bozucu sıfatlarıyla etiketlenmektedir.

Haberde kullanılan “Ortadoğu’yu kan gölüne çevirdi”, “ateş çemberine soktu”, “terör estirdi” gibi metaforlar, olayın yalnızca bir suikast değil, bölgesel bir istikrarsızlık, hatta felaketin başlangıcı olarak temsil edildiğini göstermektedir. Bu tür metaforlar, okuyucunun tehdit algısını büyütür ve bunalımı yaygınlaştırır. Bu yaklaşım, Stuart Hall’un temsil kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, olayın duygusal ve politik bir çerçeveye sokulduğunu ortaya koyar.

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın alıntılarına geniş yer verilen haberde, Türkiye “mazlumun yanında duran”, “adil duruş sergileyen” ve “liderlik eden aktör” olarak temsil edilmektedir. Gazete haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Gazze direnişine yönelik alçaklık” ve “Türkiye tüm yolları deneyecek” gibi ifadelerini ön plana çıkararak, Türkiye’yi yalnızca diplomatik bir aktör olarak değil, ahlaki bir lider olarak da yüceltmektedir. Ayrıca, “İslam dünyasının ittifakı” ve “insanlık ittifakıyla bu zulüm son bulacak” gibi ifadeler önceliklenerek, olayı yalnızca siyasi değil, dini ve küresel bir vicdani mesele hâline getirmekte ve bu çerçevede geniş bir kolektif kimlik ve birlik çağrısı üretmektedir. Bu söylem, biz olarak konumlandırılan İslam dünyasını ve insanlığı, onlar olarak konumlandırılan İsrail’e ve destekçilerine karşı mobilize etmektedir.

“Tek hayali özgür ve bağımsız Filistin’di” başlığı altında Heniyye’nin hayatına dair verilen bilgiler ve görsel sunumlar, onun yalnızca bir siyasi lider değil, ideolojik bir direniş sembolü olarak temsil edildiğini gösterir. Bu söylem, Heniyye’yi “şehit”, “kahraman”, “mazlum” imgeleriyle çerçeveleyerek, okuyucunun duygusal bağ kurmasını sağlayacak ideolojik bir bağlam sunduğu belirtilebilir.

Haberde yer verilen “ABD’den tam destek”, “Avrupa ülkeleri sessiz kaldı”, “Rusya ve Çin kınadı”, “İran’dan sert tepki” gibi ifadeler, Herman ve Chomsky’nin propaganda modeli açısından dikkatle değerlendirildiğinde, haberin aynı zamanda uluslararası aktörlerin meşruiyetini sorgulayan bir işlev üstlendiği görülebilir. Özellikle ABD’nin doğrudan destekleyici, Avrupa’nın ise sessiz ve pasif olarak sunulması, Batı’nın ikiye bölünmüşlüğüne dair bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu söylem, Türkiye’nin ve doğunun “vicdani” ile Batı’nın “çifte standardı” arasında bir karşıtlık yaratır. Bu, medyanın yalnızca bir iç politika aracı değil, dış politikayı şekillendiren söylemsel bir alan olduğunu gösterir.

Haber metninde Erdoğan ve Heniyye’ye ait fotoğraflar, görsel söylem analizi açısından retorik güçlendirme işlevi görmektedir. Erdoğan’ın ciddi ve kararlı yüz ifadesi, liderlik ve sahiplenme vurgusunu beslerken; Heniyye’nin acı dolu ve düşünceli ifadesi, onu hem mağdur hem kahraman olarak konumlandırır. Ayrıca kalabalık protesto görüntüleri, halkın ortak duygusunu temsil ederek toplumsal meşruiyet üretimi sağlar. Bu, medya aracılığıyla oluşturulan bir tür kitlesel rıza ve dayanışma stratejisi olarak ele alınabilir.

Sonuç olarak Sabah Gazetesi’nin haberi, yalnızca bir suikastı değil, bu olay üzerinden ideolojik pozisyonların pekiştirildiği, siyasi aktörlerin konumlandırıldığı, ve duygusal seferberlik çağrılarının yapıldığı bir medya anlatısıdır. Dil, kavram seçimi, başlıklar, görseller ve aktarılan politikacı demeçleri, haberin ideolojik çerçevesini güçlendiren unsurlar olarak işlev görmektedir.

3.4. Yeni Şafak Gazetesi

Kaynak: Yeni Şafak Gazetesi 01.08.2024

Yeni Şafak Gazetesi'nin haber dili, başlık kurgusu, görsel seçimi ve metinsel vurguları, yalnızca bir olayı aktarma işlevi taşımamakta; aynı zamanda duygusal seferberlik, dini meşruiyet, ideolojik konumlandırma ve kolektif bilinç oluşturma işlevlerini güçlü bir biçimde yerine getirmektedir. Bu yönüyle haber metni, klasik anlamda bir habercilik örneğinden çok, ideolojik bir anlatı inşasına dayalı medya pratiği olarak değerlendirilebilir.

Yenişafak gazetesi ilk sayfanın tamamını Heniyye'nin öldürülmesine ayırmıştır. Haberin manşetinde kullanılan "Filistin'in Son Şehidi" ifadesi, olayın sıradan bir suikast bilgilendirmesi olarak değil, dini/manevi bir değerle kutsanmış bir ölüm biçimi olarak temsil edildiğini göstermektedir. Bu çerçeveleme, Stuart Hall'un temsil kuramına uygun biçimde, bireysel bir olayı dinsel-manevi bir bağlamla yeniden kurgulamakta ve okuyucuda ahlaki ve dini sorumluluk hissi uyandırmaktadır.

Haber boyunca kullanılan "İsrail saldırısı", "katliam", "soykırım", "terör estiren rejim", "yayılmacı İsrail", "nokta atışı suikast" gibi ifadeler, van Dijk'in "ideolojik ikilikler" yaklaşımı açısından, açık bir "biz (mazlumlar, Müslümanlar, Filistinliler)" ve "onlar (İsrail, Batı, ABD)" karşıtlığı oluşturur. Bu çerçevede İsrail, yalnızca bir siyasi aktör değil, kurgusal kötülüğün kaynağı, sistematik bir "öteki" olarak yapılandırılır.

Gazete haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın alıntılarına geniş yer verilmesi ve "insanlık ittifakıyla bu terör bitecek", "Türkiye tüm yolları deneyecek", "egemen Filistin Devleti'nin kuruluşu için çalışacağız" gibi ifadelerin ön plana çıkarılması, Türkiye'yi yalnızca bölgesel bir aktör değil, küresel vicdanın temsilcisi olarak sunmaktadır. Bu temsilde Türkiye, hem İslam dünyasının hem de "insanlığın" adalet arayışını simgelediği söylenebilir. Bu durum, Herman ve Chomsky'nin propaganda modeli çerçevesinde, medya içeriklerinin yalnızca bilgi sunmakla kalmayıp, devletin dış politika stratejilerini meşrulaştıran bir araç olarak nasıl işlediğini de gösterir.

Haberin "selalar okundu", "81 ilde gıyabi cenaze namazı", "milletin liderine veda" gibi bölümleri, yalnızca olayın aktarımı değil, duygusal-manevi seferberlik ve toplumsal dayanışma inşasını da göstermektedir. Bu, medya aracılığıyla kolektif duygunun örgütlenmesi, kamusal hafızanın inşa

edilmesi ve okuyucunun bu duygu evrenine aktif biçimde dâhil edilmesidir. Bu strateji, söylemin “biz kimliği” inşa ederek bir karşıtlık üzerinden kolektif güç üretmesine olanak sağlar.

Haber metninde ABD ve Avrupa’ya ilişkin “ABD’den destek”, “Avrupa yine sessiz”, “Netanyahu’ya onay veren liderler” gibi ifadelerle Batı, açık biçimde suça ortak, ahlaki çöküntü içinde, ikiyüzlü ve pasif aktörler olarak çerçevelenmektedir. Bu, Batı karşıtı söylemin medya aracılığıyla pekiştirildiğini ve Türkiye’nin veya İslam dünyasının bu pasifliğe karşı “vicdani sorumluluğu” üstlenmesi gerektiği yönünde retorik bir çağrı üretildiğini gösterir.

“Instagram ve Facebook katillerin yanında” başlığıyla yer verilen bölüm, sosyal medya şirketlerinin Filistin yanlısı içerikleri kaldırması üzerinden küresel medya platformlarının ideolojik taraflılığı eleştirilmektedir. “Şehidin ismi geçen her paylaşım silindi” gibi ifadeler, haberin söylemini güçlendiren ifadelerdir. Bu çerçevede dijital medya da tıpkı Batılı siyasi güçler gibi eleştirilmekte, bilgi üzerinde hegemonik kontrol sağlayan bir ideolojik araç olarak konumlandırılmaktadır.

Haberde, “Mülteci kampında doğdu”, “ailesinden 60 kişi şehit oldu”, “milletin liderine veda”, “bu dünya fanidir... cennette buluşacağız” gibi ifadeler önceliklenerek Heniyye’nin kişisel hikâyesi, yalnızca bireysel değil, tarihsel ve kolektif bir anlatıya dönüştürülmektedir. Bu stratejiyle Heniyye, hem mağduriyetin hem direnişin hem de liderliğin simgesel figürü hâline getirilmiştir. Bu, Hall’un temsil kuramına uygun olarak, bireyin “simgesel kahramana” dönüştürülmesiyle kimlik inşasının nasıl işlediğini örneklemektedir.

Heniyye’nin büyük portresi, arka plandaki Filistin ve Türk bayrakları, Erdoğan’la olan samimi kareler ve gıyabi cenaze görselleri, görsel söylem analizinde simgesel temsilin araçları olarak işlev görür. Bu imgeler, okuyucunun zihninde habere dair duygusal ve milli bir çerçeve oluşturur. Görsel ile metin arasındaki uyum, haberin retorik etkisini arttırmakta ve okuyucunun duygusal yönlendirilmesini güçlendirmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, İsmail Heniyye suikastına ilişkin Cumhuriyet, Sözcü, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yayımlanan haberler; dil kullanımı, söylem biçimi, temsiller, ideolojik yönelimler ve haberin çerçeveleniş biçimi bakımından eleştirel medya kuramları (özellikle Van Dijk, Stuart Hall, Herman & Chomsky) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Her bir gazete, olayı benzer haber kaynaklarından alsa da, bu olguyu kendi editoryal çizgisine ve ideolojik duruşuna uygun şekilde yeniden yapılandırmıştır. Bu durum, haberin yalnızca bir gerçeklik aktarımı değil, aynı zamanda bu gerçekliğin yeniden üretimi ve yönlendirilmesi olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Heniyye suikastına ilişkin haberlerde kullanılan dil ve söylem biçimleri, her bir gazetenin kendi editoryal çizgisine ve ideolojik pozisyonuna uygun olarak şekillenmiştir. Bu durum, Türkiye’de medyanın yalnızca olayları aktaran değil, aynı zamanda o olaylar üzerinden kimlik, aidiyet ve politik yönelim üreten bir alan olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Cumhuriyet gazetesi, haber dilinde görece daha analitik ve mesafeli bir yaklaşım benimseyerek, doğrudan fail atamasından kaçınmakta; olayları daha çok küresel güç ilişkileri ve jeopolitik dengeler çerçevesinde değerlendirmektedir. Haberde kullanılan dil, ideolojik yönlendirmeden ziyade sistemsal eleştiriye dayalıdır. ABD’nin veya İsrail’in doğrudan suçlanması yerine, uzman görüşleri üzerinden dolaylı imalarda bulunulması bu tutumun göstergesidir. Bu yaklaşım, haberi seküler ve eleştirel bir düzlemde tutarak okuyucunun olguları analiz etmesini teşvik eden bir

yapı sunar. Bu da gazetenin, kurumsal kimliği ve politik yönelimi açısından kendi ideolojisine uygun bir haber çerçevelemesi kullandığını göstermektedir.

Sözcü gazetesi ise haberi daha dramatik ve duygusal bir dille sunmakta, İsrail'i doğrudan fail olarak konumlandırmaktadır. "Kan gölü", "acımasız saldırı", "füze suikastı" gibi ifadelerle olay yoğun bir şekilde duygusal olarak çerçevelenmekte, okuyucu belirli bir bakış açısına yönlendirilmektedir. Siyasi liderlerin açıklamalarına geniş yer verilmesi, ulusal duyarlılıklar çerçevesinde haberin şekillendirildiğini göstermektedir. Sözcü'nün söylemi, seküler bir zemine dayanmakla birlikte açıkça muhalif ve halkçı bir ton taşımaktadır.

Sabah gazetesi, olayın aktarımında hem millî hem de İslami referanslara başvurarak, Türkiye'nin bu krizdeki ahlaki liderliğini vurgulamaktadır. İsrail net biçimde fail olarak gösterilirken, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemleriyle Türkiye güçlü bir aktör ve adaletin temsilcisi olarak konumlandırılmaktadır. Haber dili daha açık, doğrudan ve normatif yargılar içermektedir. Aynı zamanda haber çerçevesi, Türkiye'nin Filistin'e verdiği desteği yalnızca dış politika düzleminde değil, aynı zamanda ahlaki ve insani bir sorumluluk olarak sunmaktadır. Gazetenin ekonomi politiği açısından bakıldığında, iktidara yakın olması muhafazakar bir ideolojiye sahip olması haber çerçevesinin de bu çerçevede yeniden inşa edilerek üretildiğini göstermektedir.

Yeni Şafak gazetesi ise haberin dini/manevi boyutunu en çok vurgulayan yayın organı olarak öne çıkmaktadır. "Şehadet", "ümmetin yükü", "elveda milletin lideri" gibi ifadeler, haberin dini/manevi çerçeveye oturtulduğunu gösterir. Heniyye yalnızca bir siyasi lider değil, şehitlik mertebesine ulaşmış, ümmeti temsil eden bir figür olarak sunulmakta; suikast ise İslam dünyasına karşı yürütülen sistematik bir saldırının parçası olarak kurgulanmaktadır. Aynı zamanda ABD ve Batı'ya yönelik eleştiriler sert biçimde dile getirilmekte, sosyal medya platformlarına karşı yürütülen sansür eleştirileriyle dijital hegemonya da sorgulanmaktadır.

Ayrıca sayfa yerleşimi açısından değerlendirildiğinde, Yeni Şafak ve Sabah gazeteleri Heniyye suikastını birinci sayfa merkezli ve baskın bir haber olarak sunarken; Cumhuriyet ve Sözcü gazeteleri haberi sınırlı alanlarla ikincil düzlemde temsil etmiştir. Yeni Şafak suikast haberini birinci sayfanın tamamına yayarak en merkezi biçimde sunarken, Sabah üst yarıyı kapsayan geniş bir yer ayırmış, Cumhuriyet haberi orta-alt kısımda ikincil düzeyde konumlandırmış, Sözcü ise sağ alt köşeye yer vererek en sınırlı önceliği tanımıştır. Bu farklılık, sadece teknik bir düzenleme değil, aynı zamanda her gazetenin haber politikası, öncelikleri ve ideolojik pozisyonuyla doğrudan ilişkili olarak değerlendirilmelidir. Haberin sayfa yerleşimi, temsil edilen kimliklerin, siyasi pozisyonların ve toplumsal duyarlılıkların medya aracılığıyla nasıl yönlendirildiğinin görsel ve mekânsal bir göstergesi olarak işlev görmektedir.

Sonuç olarak, her bir gazete benzer bir olayı haberleştirirken, kendi ideolojik pozisyonunu yeniden üretmiş, olayın temsilini bu pozisyon çerçevesinde yapılandırmıştır. Cumhuriyet daha çok sistem eleştirisine ve kurumsal analizlere, Sözcü; cumhuriyet gazetesine nazaran daha milliyetçi-seküler duyarlılığa yaslanan bir temsil biçimiyle İsrail'i fail olarak sunmaktadır. Sabah milliyetçi-İslami sahiplenmeye, Yeni Şafak ise dinî kutsallık, ümmet bilinci ve liderlik mitine dayalı bir söyleme başvurmuştur. Bu çeşitlilik, Türkiye'de medyanın siyasal kutuplaşmanın ve kimlik siyasetinin bir yansıması olarak nasıl konumlandığını ve söylem üretme süreçlerinde nasıl işlediğini açık biçimde göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. O. (2013). "Toplumsal Kontrol Mekanizmasını Tersine Çevirme Girişimi Olarak 'Bio-Haber Talebi'". Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (19), 141- 153.
- Cumhuriyet Gazetesi. (2024). Cumhuriyet Gazetesi. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/> (Erişim tarihi: 1.08.2024)
- Curran, J., Gurevitch, M., Woollacott, J. (1990). İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar. Meral Özbek (Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu.
- Çoban, S. (2014). "İktidarın Medyası". Esra Arslan ve Savaş Çoban (Ed.), Medya ve İktidar Hegemonya, Statüko, Direniş, (ss. 27-52) içinde. İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı.
- Çubukçu, M. (2006). Filistin, Hamas'la İslamileşiyor. *Birikim Dergisi*, (202), 19-25.
- Devran, Y. (2010). *Haber söylem ideoloji*. İstanbul: Başlık Yayınları.
- Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem kuramları ve eleştirel söylem çözümlemeleri. İçinde T. Durna (Ed.), *Medyadan söylemler* (ss. 47-84). İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Dursun, O. (2009). Medyada (basın) eğlenceyle sunulan ideoloji: Anadolu'da Vakit Gazetesinin bulmacası üzerine bir analiz. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (37), 65-87.
- Duvar Gazetesi. (2023). Kökeni, ideolojisi, örgütlenmesi: Hamas nedir? Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/kokeni-ideolojisi-orgutlenmesi-hamas-nedir-haber-1642784> (Erişim tarihi: 2.08.2024)
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. London: Routledge.
- Hall, S. (2014). İdeoloji ve iletişim kuramı. İçinde S. İrvan (Ed.), *Medya, kültür, siyaset* (ss. 79-96). Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Hall, S. (Ed.). (2017). Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları (İ. Dündar, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1978). *Policing the crisis: Mugging, the state and law and order*. London: Methuen.
- Herman, E. S. ve Chomsky, N. (2012). Rızanın İmalatı Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği. İstanbul: bgst Yayınları.
- Herman, ES and Chomsky, N. (2006) A propaganda model. In: Durham, MG, and Kellner, DM (eds) Media and Cultural Studies: Keywords. Malden, MA: Blackwell, pp. 257-294.
- Heywood, A. (2013). *Siyaset* (B. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopozlu, B. Seçilmişoğlu & A. Yayla, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Hroub, K. (2004). Hamas after Shaykh Yasin and Rantisi. *Journal of Palestine Studies*, 33(4), 21-38.
- Independent Türkçe. (2024). Tahran'da suikastla öldürülen Hamas lideri İsmail Haniye kimdir? Erişim adresi: <https://www.indyrturk.com/node/741576/haber/tahranda-suikastla-%C3%B6ld%C3%BCr%C3%BClen-hamas-lideri-i%C3%87smail-haniye-kimdir> (Erişim tarihi: 2.08.2024)
- İnal, A. (1996). *Haberi okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

- Mısırlı, G., & Erdoğan, M. (2021). Ayasofya ile ilgili haberlerin medya ve ideoloji bağlamında çözümlenmesi: Türk yazılı basını örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 351-372.
- Özdemir, A. (2005). Hamas (Hareket-ül Mukavemet-ül İslamiyye) üzerine bir değerlendirme. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 1(2), 51-62.
- Öztekin, H. (2008). Haber Üretim Sürecinde Medyanın Ekonomi Politikası: Star Gazetesi Örneği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (32), 129-144.
- Portter, J. (2004). Söylemsel psikoloji ve söylem analizi. İçinde S. A. Arkonaç (Ed.), *Doğunun ve Batının yerelliği* (ss. 95-128). İstanbul: Alfa Kitap.
- Sabah Gazetesi. (2024). *Sabah Gazetesi*. Erişim adresi: <https://www.sabah.com.tr/> (Erişim tarihi: 1.08.2024)
- Shoemaker, P., & Reese, S. D. (2002). İdeolojinin medya içeriği üzerindeki etkisi. İçinde S. İrvan (Ed.), *Medya kültür siyaset* (ss. 97-132). Ankara: Alp Yayınevi.
- Sholle, D. (1999). "Eleştirel Çalışmalar: İdeoloji Teorisinden İktidar/Bilgiye". (Çev.: M. Küçük). Medya, İktidar, İdeoloji. Ankara: Ark Yayınları.
- Sözcü Gazetesi. (2024). *Sözcü Gazetesi*. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/> (Erişim tarihi: 1.08.2024)
- Toprak, Ö., & Koçak, M. C. (2021). Haber Üretim Sürecinde Seçim Haberlerinin İnşası. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2021(53), 37-51.
- van Dijk, T.A. (1998). Ideology: A multidisciplinary approach. Sage.
- van Dijk, Teun A. (2006). Ideology and discourse analysis. *Journal of Political Ideologies*, 11(2), 115-140.
- Yaylagül, L. (2018). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yaylagül, L. (2019). Eleştirel ekonomi politik perspektiften devlet ve medya ilişkisi. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 134-152.
- Yeni Akit Gazetesi. (2024). İsmail Haniye kimdir? Erişim adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/ismail-haniye> (Erişim tarihi: 2.08.2024)
- Yeni Şafak Gazetesi. (2024). *Yeni Şafak Gazetesi*. Erişim adresi: <https://www.yenisafak.com/> (Erişim tarihi: 1.08.2024)
- Yeşil, A., & Ulaş, M. (2020). İdeoloji ve medya: Batı ve Ortadoğu medyasında Ayasofya haberlerinin söylem analizi. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 250-271.
- Yüksel, E., & Gürcan, H. İ. (2005). *Haber toplama ve yazma*. Konya: Tablet Kitabevi.
- Zajc, D. V., Lukšič, I., & Godnov, U. (2019). Scandalisation: The media as a tool for discrediting politicians or parties. The case of the Slovenian finance minister. *Romanian Journal of Political Science*, 19(1), 33-58.
- Zariç, S. (2018). Filistin'in özgürlük mücadelesinde Hareket'ül Mukavemet-ul İslamiyye (İslami Direniş Hareketi-Hamas). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (Asos Journal)*, (286), 295.